

Ekonomia: Makroekonomia

Created @Dec 23, 2019 12:02 AM

Ekonomia: Ikuspegi Orokorra:

Ekonomia eta Enpresen Antolakuntza:

Zeintzuk dira desberdintasunak?

Atal nagusi hau, bi atal nagusietan banatzen da, alde batetik, ekonomiaren zientziak, esta beste aldetik , enpresen antolakuntza.

Haurretik ikusi egin dugun moduan, Ekonomiaren zientzia hirui atal nagusietan banatu daitene, **mikroekonomia ,makroekonomia eta ekonomia politikoa.**

Zer da ekonomia?

Ekonomia gizabanakoen eta gizartearen premiak asetzearekin zerikusia duten auziez arduratzen den gizarte zientzia da.

Zer sortu dezakegu ekonomiaren bidez?

Gizarteak, bai premia materialak (objetu fisikoak) eta bai premia ez-materialak (hezkuntza, aizia) dauzka, eta hauek asetu ahal izateko zenbait jarduera prozezu egin behar dira.

Hau da, ekonomiaren bidez gizarteak behar dituen ondasun eta zerbitzuak ekoitzi ahal izateko egiten den prozezua da. Logikoa denez, bakoitzak adostu behar du zer premia asetu nahi duen.

Ekonomiaren funtzioa eta galderak:

Edozein gizartek lau oinarritzko galdera egin eta erantzun behar ditu

- Zer ondasun eta zerbitzu ekoitziko dira eta bakoitzetik zer kantitate?
- Nola ekoiztuko dira ondasun eta zerbitzu horiek?
- Norentzak ekoiztuko dira ondasun eta zerbitzu horiek?
- Nork hartzen ditu erabaki ekonomikoak eta ze prozedurarekin?

Zeintzuk dira ekonomian parte hartzen duten ekonomia eragileak?

1. Kontsumitzaileak, familiak eta enpresak. **Sektore pribatua**
2. Estatua edo gobernua. **Sektore publikoa**
3. Atzeritarrak (Kanpoko familiak, enpresak eta Estatuak). **Kanpo-Sektorea.**

Sektore bakoitzaren baliabideak mugatuak dira, eta beharizanak berriz, mugagabeak, hau dela eta, urritasunezko testuinguruan gabea da.

Zeri deitzen diogu jarduera ekonomikoa?

Edoizein zerbitzu, material edo ondasun, hau da, edozer baliozkoaren diru-truke egiten den edoizein jarduerari jarduera ekonomikoa deritzo.

Ekonomia positiboa VS Ekonomia normatiboa:

Zeintzuk dira bi mota hauen arteko desberdintasuna?

Ekonomia positiboak ekonomia den bezala aztertzen du, nolakoa den objektiboki, azterketa deskriptiboa. Honetarako, informazio enpirikoa erabili egiten da, gauzak diren moduan.

Ekonomia normatiboak berriz, ekonomia nolakoa izango beharko lukeen aztertzen du. Azterketa honetan, iritsiak, ideologia eta etika kontuan hartu egiten dira. Hau dela eta, arazoei irteera desberdina ematen zaie. Logikoa den moduan, politika ekonomiaren "sustraietan" dago.

Adibidez:

Ekonomia positiboari dagokio	Ekonomia normatiboari dagokio
...Bizkaiko herrixketan langabezia-tasa handiagoa da Bilboko baino.	...gobernuak sustatu egin beharko luke Bizkaiko herrixketako enplegu-maila, biztanleek ez dezaten Bilbora ihes egin.
...ekonomiako interes-tasa murrizten denean, inbertsioa hazi egiten da.	...Europako Banku Zentralak interes-tasak murriztu beharko lituzke, Euroguneko herrialdeak krisitik ateratzeko.
...gobernuak alkohol-dun edariak zergapetzen baditu, haien prezioa igo egingo da.	...gobernuak alkohol-dun edariak zergapetu beharko lituzke, haien kontsumoa murrizteko.

Mikroekonomia VS Makroekonomia:

Zeintzuk dira desberdintasunak?

Modu erraz batean azalduta, Makroekonomiak eskala handian begiratzen du ekonomia, inflazioa, langabezia eta mota horretako kontzeptuak aztertuz. Mikroekonomiak berriz, ekonomia eskala txikiako batean azertu egiten du.

Adibidez:

Mikroekonomiari dagokio	Makroekonomiari dagokio
...OPEP erakundeak nola ezartzen du bere petrolioaren prezioa?	...petrolioaren prezioa nazioartean igotzeak zergatik eragiten ditu inflazioa eta langabezia?
...unibertsitatean ikastea denbora ondo erabiltzea al da?	... zein da gazteen langabezia-tasa?
...tabakoaren gaineko zergak nola eragiten dio haren kontsumoari?	...interes-tasaren igoerak nola eragiten dio kontsumoari?
...gasoilaren prezioari diruz laguntzeak nola eragiten dio automobilaren eskariari?	...nolako da inflazioaren eta langabeziaren arteko harremana?

Makroekonomia: Sarrera

Ekoizpen ahalmenaren muga

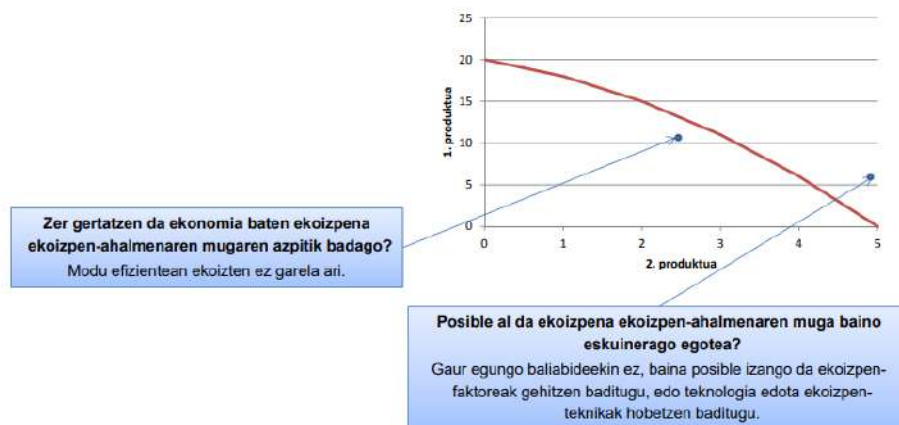
Baliabideak finituak dira, hau dela eta, kontsumitzaile, ekoizle eta gizarteak erabaki bat hartu izan behar zuten. Arazo hau dela eta, ekoizpen-ahalmenaren kontzeptua sortu egin zen.

Zer da?

Ekoizpenen-ahalmenaren muga da ekonomia horrek dituen ekoizpen-aukerak islatzen dituen kurba, ekonomiaren baliabide guztiak erabiltzen direnean.

Adibidez:

Aukerak	1 produktua	2 produktua
A	0	20
B	1	18
C	2	15
D	3	11
E	4	6
F	5	0

Adierazle makroekonomiko nagusiak:

Zer dira adierazle hauek?

Adierazle makroekonomikoak makroekonomiaren bilakaera aztertzen duten "seinaleak" dira. Adierazle honen arazoa, diru horren banaketa nolakoa den ez duela adierazten.

Zeintzuk dira?

1. **Barne produktu gordina (BPG):** Ondasun eta zerbitzuen ekoizpen fisikoa islatzen du. Beste modu batean esanda, **aberastasun materiala neurtzen du.**
2. **Langabezia-tasa:** Zenbat lagun modu aktiboan dabilta lan bila, baina lanik aurkitu ezinda. Adierazle hau oso garrantzitsua da, normalean, **ekonomia nolakoa eta zer moduz dabilta adierazten duelako.** Langabezia tasa altua bada, seinalea da merkatu-ekonomia ondo ez dabiltzala.
3. **Inflazio-tasa:** Indize honek erakusten du **ekonomiako prezio-maila orokorra zenbat** (zein azkar) **igotzen den.** % honek, aurreko urtetik ze prezio diferentzia egon den adierazten du (Prezioak beti gorantz egingo du).
4. **Interes-tasa:** Diruaren prezioa adierazten du, hau da, epealdi bateko dirua maileguz hartzea zenbat kostatzen zaigun, alegia. **Interes tasa baxua bada, inbertsioa handia izaten da,** enpresek argiago ikusten dutelako hainbat inbertsio errentagarriak izango direla. Berriz, **interes-tasa altua denean, enpresak inbertsio gutxiago egiten dituzte, zailagoa delako errentagarritasuna bilatzea inbertsioetan.**
5. **Truke-tasa:** Zure txanponaren balioa beste txanponeekiko. Balio honen arabera, nazioarteko merkataritza-harremanak arautu egiten dira.
6. **Burtsaren indizea:** Etorkizunari buruzko itxaropen indizea da. Indize hau **altua bada, orduan inbertitzaileek uste dute hazkunde ekonomiko azkarra izatea.** Berriz, indize hau **baxua denean, ez da espero hazkunde ekonomiko azkarrik.** Indize hau oso garrantzitsua da inbertitzaileentzat.

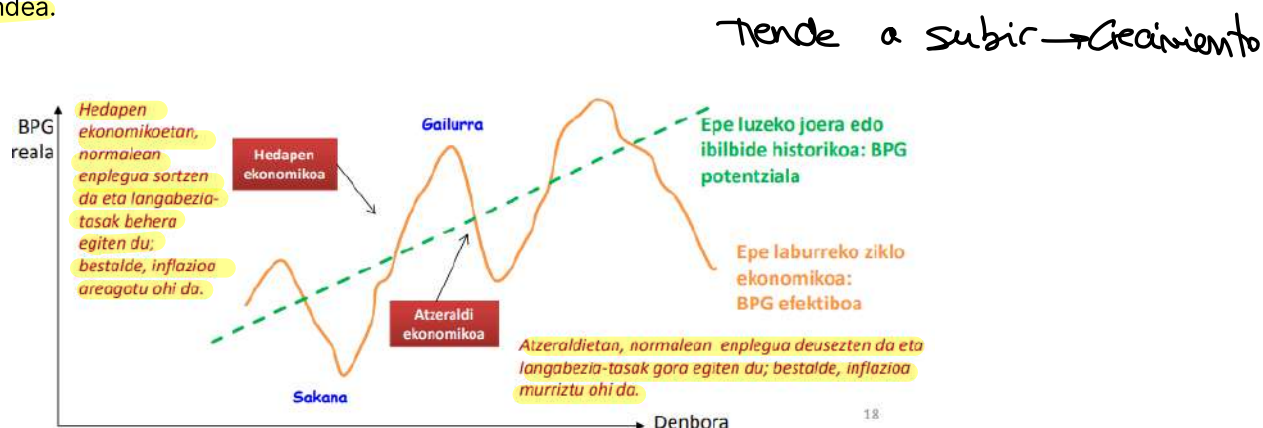
Helburu makroekonomikoak:

Zer dira helburu hauek?

Haurreko puntuko adierazleak kontutan hartuta, ekonomiaren funtzionamendua ebaluatu daiteke. Edozein prozezu bezala, ekonomiak 6 helburu ditu nagusi.

Zeintzuk dira helburu hauek?

1. **Produktzio-maila altua eta hazkunde ekonomiko azkarra lortzea:** BPG errealak denbora-tarte jakin batean, normalean urtebetean, izan duen aldaketa portzentuala hartzen dugu aintzat. Helburua, sinpleagoki esanda, **BPG erreala urtero astea da**, hau da, ekonomiaren "pastela" handitzea. Hazkundera, bi "momentuan" bana daiteke, **epe laburreko hazkundera eta epe luzeko hazkundera**.

2. **Langabezia-tasa murriztea eta enplegu-maila handitzea:** Hau da herrialde guztien helburu gorena. Herrialde oro enplegu osoko egoera lortzen saiatzen da, **langabezia-tasa ahalik eta txikiena izan dadin ahalegintzen da**.

3. **Prezio-maila egonkortzea:** Prezio-maila orokorraren adierazlerik ezagunena kontsumorako prezioen indizea da. KPI indizeak, kontsumitzaile arrunt eta eredugarri batek normalean erosten dituen ondasun eta zerbitzuen saski finko baten kostua neurtzen du. Lehen ikusi egin dugun moduan, prezio-maila aldaketei inflazio-tasa deritze. **Inflazio tasa baxua edo prezio-maila egonkorra lortzea lehentasunezko helburua izaten da gobernu gehienentzat, prezioen aldaketa ikusgarriek kostuak eta kalte handiak eragin dizkiete bai enpresei bai kontsumitzaileei ere. Kostu eta kalte hauek handiak badira, gobernuaren agintea bera arriskuan egon liteke.** *Esto ultimo choca con:*

4. **Defizit publikoa murriztea:** Defizit publikoa sortzen da gasto publikoak sarrerak baino handiagoak direnean. Beste modu batean esanda, administrazio publikoak eskuratzen duen dirua baino gehiago gastatzen dela. Defizit honek, sektore publikoen kontuen desoreka adierazten du. **Defizit publikoa handia bada, orduan, interes-tasak goranzko joera izango du, eta honek, modu zuzenean, negatiboan eragingo dio inbertsio pribatuari.** *→ Langabezia ez → Infl ↑*

5. **Kanpo-sektorearen kontuak orekatzea:** Inportazioak eta esportazioak berdintzea da honen funtzia. Herrialde batek merkataritza saldoan defizita badauka, orduan, badakigu herrialde horren inportazioak handiagoak direla esportazioak baino, beste modu batean esanda, **herrialde horrek jasotzen dituen baliabideak handiagoak dira herrialdeak sortzen duen baliabideak baino. Defizit hau konpentsatzeko, atzeritik maileguak jaso behar ditu.**

6. **Haurreko helburuen arteko gatazka:** Makroekonomiaren arazo nagusia, aurreko helburuen arteko gatazka da, hau da, batzuk asetzeko, besteak ezin dira lortu. Adibidez, ezin da **BPG handitu inflaziorik gabe**, eta modu berdinean, beste hainbat konbinaketa egin daitezke. Modu berean, **epe laburrean onurak edo epe luzean eukitzeak gatazka sortu egiten du.**

has medidas de corto plazo afectan a las de largo plazo

Politika makroekonomikoak:

Zer dira politika makroekonomikoak?

Agintari egokonomikoek zuzenki edo zeharka kontrolatzen duten aldagaia, helburu bati eraigin diezaiokeena.

Ze mota daude?

Bi politika nagusi mota daude, **diru-politika** eta **zerga-politika**

Diru Politika: Europako Banku Zentralak ezartzen du, eta helburu nagusia prezioak egonkor mantentzea da. Horretarako, EBZ diru-kantitatea, bankuen maileguak eta finantza-sistemaren funtzionamendua kontrolatzen ditu. Modu honetan, EBZ-ak eragina izan dezake interes-tasan, inbertsioan, produkzioan, prezio-mailan, truke-tasan, akzioen prezioetan eta etxebizitzaren prezioan. Diru kantitatearen igotzea edo interes tasa beheratzea diru-politika **hedatzailea** da. Diru kantitatearen murrizketa edo interesak igotzea berriz, diru politika **murriztatzailea** da.

Zerga Politika: Gobernuak esartzen du, zergak eta transferentziak erabiltzean datza, ekonomiako eskari agregatuan eragina izateko. → *Eskari globala (hurrengo puntua)*

Merkataritza Politika: Herrialde batek esportatzen eta inportatzen dituen ondasun eta zerbitzuen kantitatearen zuzeneko eragina izanten ahalegintzen da. Eragina izateko, hainbat baliabide daude, arantzelak, kontingenteak... etb. Politika honen helburua ere da nazioarteko merkataritzaren eraginkortasuna handitzea.

Eskari agregatua eta eskaintza agregatua

Zer da eskari agregatua?

Eskari agregatua, denbora jakin batean ekonomiako eragile edo sektore guztiek gastatu nahi duten kantitate osoa.

Nola kalkulatu?

Eskari agregatua gastu hauen batura osoa da:

- Kontsumitzaileen gastua
- Enpresen gastua
- Estatuaren gastua
- Kanpo-sektorearen gastu garbia

$$EA = GP + GP + I + (X - N)$$

Eskari-agregatua prezio-mailaren, diru-politikaren, zerga-politika, kanpo eta truke politiken eta beste faktore batzuen menpekoa da.

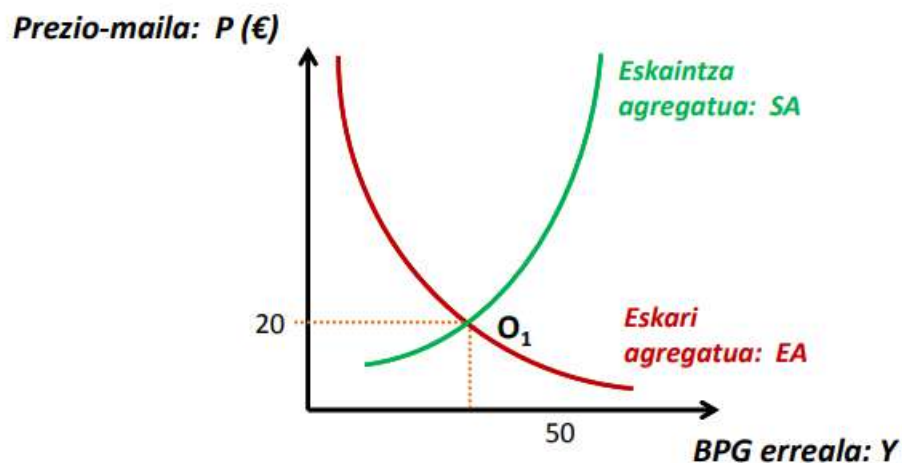
Zer da eskaintza agregatua?

Denbora-tarte jakin batean ekonomiako enpresa guztiak ekoizteko eta saltzeko prest dauden ondasun eta zerbitzuen kantitate osoa. Eskaintza hau, prezioen, ahalmen produktiboen eta produkzio potentzialaren menpekoa da.

Eskari agregatua eta eskaintza agregatuaren funtzioak:

Oreka makroekonomikoa zehatz-mehatz kokatzeko, Eskari-agregatua eta Eskaintza-agregatua kurbak non ebakitzen duten puntuak kalkulatzeko da (Eskaria eta Eskaintza kurbak bezala).

Funtzio honen bidez, ikusi dezakegu zein eragin izango duten politika makroekonomikoak, teknologien aldaketan...etb

Herrialde Bateko Produkzioa eta Errenta

Barne produktu gordina (BPG)

Zer da?

BPG-ak bere baitan hartzen ditu ekonomian ekoiztutako eta merkatuan legez saldutako produktu guztiak, baina ez bersterik. Hau dela eta, zenbait gauza BPG-aren barruan ezin dira "kontenplatu" guztien diru balioa.

Diru balioa?

- BPG-a herrialde batean, denbora tarte jakin batean, ekoizti diren amaierako ondasun eta zerbitzu guztien diru-balioa da. Baina, zer da diru balioa? Diru balioa ondasun edo zerbitzu batek duen "prezioa" da. Hau honela izanda, merkatuko edozein gauza prezio bat heman ahal zaio. Modu honetan, ondasun eta zerbitzu guztien diru-balioa batatzean, BPGa kalkulatzeko da tokian tokiko txanpon nazionalen neurtuta (euroa gure kasuan).

Amaierako ondasun eta zerbitzu guztiak?

- Ezkutuko edo lurrazpiko ekonomia
- Legez kanpoko jarduerak
- Etxe partikularretan soilik egiten eta gozatzen diren jarduerak
- BPGak kontuan hartzen ditu bai ondasun ukigarriak eta bai ondasun ukiezinak (zerbitzuak)
- BPGak amaierako ondasun eta zerbitzuak baino ez dute bere baitan hartzen.
- Ez du jasotzen bitarteko zerbitzurik eta baliorik, prozedura hori amaierako balioan barneratuta dagoelako.
- Aurreko egoerak **salbuespen** bat dauka, bitarteko ondasun edo zerbitzu baten produkzioa ez bazaio amaierako produktuari osorik barneratzen, orduan, bitarteko ondasun edo zerbitzu horren izakinak amaierako produktutzat hartuko dira.

No entran

Herrialde batean?

- Bakarrik hartzen ditu bere baitan denbora-tarte jakin horretan ekoiztutako ondasunak eta zerbitzuak.
- Ez da kontuan hartzen lehenagoko epealdi batean ekoitzi era orain salerosten diren ondasunak eta zerbitzuak.
- Produktu zaharretan hobekuntzak egiten badira, hobekuntza horien urte horretako BPG barneratzen dira.
- BPG-ak herrialde edo eskualde baten mugen barnean soilik ekoiztutako ondasunak eta zerbitzuak kontabilizatzen ditu.

Denbora jakin batean?

- Erako aldagaia da, hau da, urtero aldatu egiten da.

▷ Tiene más sentido aquí

BPGaren neurketa: kontabilizazio bikoitzaren arazoa

Zein da arazo hau?

Lehen aipatu dugun moduan, BPG-a amaierako ondasun eta zerbitzu guztien balioa neurtuz lortzen da. Gainera, ez dira kontuan artuko bitarteko zerbitzurik eta baliorik, amaierako produktuaren prezioak kostu hauek barneratuko dituelako. Honek, arazoak ekarri ditzake, adibidez, zenbait ondasun edo zerbitzu birritan kontatu ahal direlako. BPG-a kalkulatzeko, zuzenki kontsumorako ekoizten diren ondasunak soilik kontuan hartu behar dira, eta ez horiek ekoizteko erabili diren ondasun eta zerbitzuak.

Nola konpondu?

Arazo hau konpontzeko (ondasun edo zerbitzuen errepikapena), enpresa bakoitzaren balio erantsian (BE) erabili egiten da. Horrela, BPG balio erantsi hori guztien batura izango da.

la diferencia de precio

Balio erantsia = Output – Input = Salmentak – Erosketak

Balio erantsia = Enpresak produkzio-faktoreei ordaindutako soldatak + alokairuak +
+interesak + irabaziak

Se reparte en todo eso

Beraz, balio erantsi hau, enpresa batek sortzen duen errenda da, eta errenda hori enpresak banatu egiten die produkzio faktoreei, ordainsari moduan. Lehen aipatu dugun moduan, herrialde bateko BPG kalkulatzeko egin behar den bakarra, herrialde horretako enpresa guztien BE batzea da.

$$BPG = \sum_{i=1}^N (BE)_i$$

ho que generan hay que repartirlo

Amaierako ondasunen balioa = Balio erantsien batura = Errenten batura

Adibidez:

PRODUKZIO-FASEAK	Salmenten balioa edo output-en balioa (1)	Bitarteko ondasun eta zerbitzuen erosketen (input-en) balioa (2)	Balio erantsia (3) = (1) – (2)	
Nekazaria	0,10 €	0,00 €	0,10 €	Nekazariaren errenda
Okina	0,50 €	0,10 €	0,40 €	Okinaren errenda
Dendaria	0,70 €	0,50 €	0,20 €	Dendariaren errenda
GUZTIRA	1,30 €	0,60 €	0,70 €	

42

BPG nominala eta BPG erreala

Zer dira gauza bakoitza?

BPG nominala neurtzeko urtebeteen ekoiztutako amaierako ondasun eta zerbitzu guztien balioa batzen da. Lehen aipatu dugun moduan, BPG nominala kalkulatzeko beste era bat herrialdean

ekoiztako ondasunen eta zerbitzuen kantitateak (Q) beren prezioekin (P) biderkatu behar dira eta hortik lorturiko zenbatekoak gehitu egin behar dira (enpresa guztien batura). Aipatzekoa da nola, urte horretako balioak hartu behar direla. BPG nominalaren aldaketa hiru arrazoi nagusi-gaitik izan daiteke.

- Produkzioa handitu delako.
- Prezioa handitu delako.
- Aurreko biak handitu direlako.

$$Bpg = P \cdot Q$$

Prezio.

producción

BPG erreala berriz, urte bakoitzean ekoiztako kantitateak prezio berdinetan baloratzen ditu, hau da, guk nahi dugun urteteko prezioa kontuan edukita (Erreferentziatzat). Prezioaren aldaketek ez dute eraginik BPG errealean (beste urteetako prezioak hartzen direlako erreferentziatzat), BPG-erreala adierazle egokiena da herrialde bateko hazkundera edo beherakada ekonomikoa aztertzeko.

Adibididez:

1. URRATSA: urte bakoitzean ondasun bakoitzaren kantitateak eta prezioak kontuan izango ditugu				
Urtea	Esne litro baten prezioa (€)	Esne litro kantitatea	Pastel baten prezioa (€)	Pastel kantitatea
2005	1	100	2	50
2006	1,5	125	2,5	75
2007	2	150	3	100
2. URRATSA: urte bakoitzeko BPG nominala kalkulatu dugu				
2005	(1 € litro/esnea x 100 litro)	+	(2 € pastel bakoitza x 50 pastel)	= 200 €
2006	(1,5 € litro/esnea x 125 litro)	+	(2,5 € pastel bakoitza x 75 pastel)	= 375 €
2007	(2 € litro/esnea x 150 litro)	+	(3 € pastel bakoitza x 100 pastel)	= 600 €
3. URRATSA: urte bat oinarritzat hartu (2005) eta urte bakoitzeko BPG erreala kalkulatu dugu				
2005	(1 € litro/esnea x 100 litro)	+	(2 € pastel bakoitza x 50 pastel)	= 200 €
2006	(1 € litro/esnea x 125 litro)	+	(2 € pastel bakoitza x 75 pastel)	= 275 €
2007	(1 € litro/esnea x 150 litro)	+	(2 € pastel bakoitza x 100 pastel)	= 350 €

Ikusten den moduan, BPG-nominala urte bakoitzaren prezioa erabili egin da, BPG-errealaberriz, 2005 urteko prezioak erreferentziatzat hartu egin dira.

BPG-deflektatzailea:

Zer da?

BPG-nominala eta BPG-errealaren arteko konparaketa da. Indize honek neurtu egiten du denboran zehar ekonomikoak ondasun eta zerbitzu guztien prezioek izan duten batzaz-besteko aldaketa.

Nola kalkulatu?

$$BPG(\text{deflektatzailea}) = (BPG_{\text{nominala}} / BPG_{\text{erreala}}) * 100$$

Oharrak:

Deflector = Variación de precio respecto año de referencia

- BPG nominala eta BPG errealaren urtea berdinak badira, emaitza (logikoki) ehun izango da.
- BPG deflektatzailea erabilgarria izango da urte desberdinetako konparaketak egiterakoan.

Beste modu batean azalduta....

$$\text{BPG nominalaren hazkunde-tasa} \approx \text{BPG errealaren hazkunde-tasa} + \text{Prezioen hazkunde-tasa (deflektatzailea)}$$

BPG nominalaren edozein aldaketa bi zatitan bana daikete:

- Ondasun eta zerbitzuen ekoizpen fisikoaren aldaketa.
- Ekonomiako prezioen aldaketa.

Barne produktu gordina (BPG) eta Barne Produktu Garbia (BPN) (Produktzio osoaren beste adierazle batzuk)

Produktu osoa neurtzerakoan, gordin eta garbi kontzeptuen arteko ezberdintasuna inbertsioa kontabilizatzen dugun moduan datza. Inbertsioaz mintzo garenean, inbertsio gordina (IG) eta inbertsio garbia (IN) desberdindu behar dira.

Zer dira? Zeintzuk dira beraien dezberdintasunak (Inbertsioaren arabera)?

Inbertsio gordina, denbora tarte-batean herrialde batean ekoitzi diren kapital-ondasun guztien balioa da.

Lo que vale ahora

Inbertsio garbia, berriz, denbora tarte-batean herrialde bateko kapital-ondasun guztien balioa zenbat aldatu den adierazten digu.

Hau honela izanda, IG eta IN aren arteko diferentziari depreziazioa deritzo, eta D letrarekin definitzen da.

"Lo que has invertido"

$$IN \equiv IG - D \quad \Leftrightarrow \quad IG \equiv IN + D$$

Orduan, zer adierazi egiten du depreziazioa?

Edozein ondasun jasaten duen balio galera, galera hau erabilitzeagaitik edo zaharkitzen delako gertatzen da.

BPG eta BPN-rekiko erlazioa

Inbertsiotan gertatzen den modu berdinean, BPG-ak ez du deprezioazioa kontuan artzen, BPN bai, hau dela eta, bien arteko diferentzia hurreko kasuko berdina da, **deprezioazioa**.

$$\begin{array}{c} \text{Not} \quad \text{gor} \\ \hline \text{BPN} \equiv \text{BPG} - D \quad \Leftrightarrow \quad \text{BPG} \equiv \text{BPN} + D \end{array}$$

BPG prezioetan eta BPG faktore kostuetan (Produkzio osoaren beste adierazle batzuk)

Nola kalkulatu BPG faktore kostuetan oinarrituz?

Balioa kalkulatzeko, ondasun eta zerbitzuok merkatuan izan duten prezioa hartzen da kontuan. Prezio hauen barnean beti sartu egiten dita zeharkako zergak eta diru laguntzen eragina.

Balio erantsi hau dela eta, BPG-aren beste adierazle batera iritsi gaitezke, produkzio osoa, merkatuko azken prezioen arabera izan beharrean, faktore kostuen arabera kalkulatu daiteke.

Modu honetan, produktua ekoizteko behar izango diren gastuak kalkulatu ditugu, eta merkatuko prezioarekin konparatu ditugu, balio erantsiak ezarri baino hurretik. Modu honetan kalkulatu daiteke BPG-a merkatuko prezioetan (**BPG_{mp}**) eta BPG-a faktore kostuetan (**BPG_{fk}**) neurtzearen arteko aldea.

$$\text{BPG}_{mp} \equiv \text{BPG}_{fk} + ZZ - DL \quad \Leftrightarrow \quad \text{BPG}_{fk} \equiv \text{BPG}_{mp} - ZZ + DL$$

Beste modu batean.....

Produkzio osoa, kostuen ikuspuntutik begiratuta, produkzio-prozesuan sorturiko errenten berdina da.

Barne produktua eta Nazio Produktua

Zer da Barne Produktua (BP)?

Barne produktua, herrialde jakin baten mugen barnean ekoitzi diren ondasun eta zerbitzu guztiak hartzen ditu aintzat. Hau da, ekoizpenaren leku geografikoari ematen dio garrantzia, eta ez nork egin duen.

Zer da Nazio Produktua (ZP)?

Aurreko kasuan ez-bezala, Nazio Produktuak ez dio kasurik egiten ekoizpenaren leku geografikoari, baizik eta herrialde baten nazionalitateari dagokion produktuari. Beste modu batean azalduta, ekoizpena nork egin duen islatzen du, eta non egin den ez zaio axola.

Nola kalkulatu Nazio Produktua?

Barne produktuari gehituko diogu herrialde kanpoan ekoitzi diren produktuak eta kendu egingo dizkiogu herrialde barnean **baina** herrialdearen "nazionalitateari" ez dagozkion produktuak.

Lo que genero dentro → *Lo dentro no de fuera.*

$$NP \equiv BP + f.n.e. - a.f.e. \Leftrightarrow BP \equiv NP - f.n.e. + a.f.e.$$

Lo que genero fuera

(F.N.E) = Atzerrian lortutako errentak

(A.F.E) = Atzerriko produkzio-faktoreek gure nazioaren barnean lortutako errentak

Nazio Errenta (NE)

Zer da?

Nazio errenta denbora tarte batean, normalean urte batekoa, ondasun eta zerbitzuen ekoizpenean parte hartu dituen produkzio-faktore nazionalak parte-hartze horren truke jasotzen dituzten diru-sarreraren edo ordainketen multzoa da. Beste modu batean azalduta, produkzioan parte egin duten arteko ordainketen batuketa.

Zeintzuk dira bere osagaiak?

Nazio errentak lau osagai nagusi ditu.

1. Langileen ordainketak
2. Enpresen irabaziak
3. Alokairutik datorren errenta
4. Interes garbiak, kapitala maileguz ematearen truke

Nazio errentaren erlazioak

Nazio errenta (NE) bat dator faktore-kostuetan neurtutako nazio produktu garbiarekin (NPN_{fk}). Beste modu batean, produktu osoa faktore kostuetan neurtzean, produktu oso hori ekoiztea kostatu dena kalkulatzeko dugu, eta lehen ikusi dugun moduan, hori bat dator produkzio faktore nazional guztiek jaso egin duten errentekin.

$$NPN_{fk} \equiv NE$$

NPN → Nazio produktua garbia →

Nazio Errenta Erabilgarria (NEE):

Zer da?

Nazio errenta (NE) ez da herrialde batek daukan diru sarrera-osoia. Kontuan hartu behar dira atzeritik bidali/jaso egiten diren transferentziak.

Nola kalkulatu?

Nazio Errenta Erabilgarria kalkulatzeko, Nazio Errentatik abiatu behar gara, eta errenta honeri, atzerrik transferentzia-garbiak (ATN) kendu behar dizkiogu.

$$NEE = NE + ATN$$

Errenta Pertsonala (EP) → Cuarto queda a la familia

Zer da?

Lehen azaldu dugun moduan, Nazio Errenta (NE) da urtebetean sektore probatuak lortu duen errenta osoa. Errenta pertsonala familiek zenbateko errenta jasotzen duen adierazten du, baina, nola kalkulatu hau?

Nola kalkulatu:

Errenta pertsonala kalkulatzeko, nazio errentetatik (NE) abiatuko gara. Nazio Errentari puntu hauek kenduko dizkiogu

1. Enpresen gainerako irabazi zergak (EIZG)
2. Enpresek familiei ez banatutako dirua (BGI)
3. Enpresek gizarte zerbitzuari egindako kotizazioak (EGSK)

Gainera, puntu hauek gehituko dizkiogu

1. Estatuak familiei ordaindutako interes guztiak
2. Modu berean, estatuak familiei emandako transferentzia guztiak

$$\begin{array}{c} \text{reita} \quad \quad \quad \text{Lo quitado} \\ \text{EP} \equiv \text{NE} - \text{EIGZ} - \text{BGI} - \text{EGSK} + \text{EI} + \text{TR} \\ \text{mación} \quad \quad \quad \text{Lo dado} \end{array}$$

Errenta pertsonal erabilgarria (EPE):

Zer da?

Orain ikusi dugun moduan, errenta pertsonala (EP) ez da familiek kontsumorako edo aurrezkitarako erabili dezaken dirua. Familiek kontsumorako edo aurrezkitarako erabili dezaketena dirua, izenak dioen moduan, errenta pertsonal erabilgarria da.

Nola kalkulatu?

Errenta pertsonal erabilgarria kalkulatzeko, errenta pertsonaletik abiatu behar gara, eta honako bi gastu hauek kendu behar zaizkio:

1. Familiek ordaintzen duten zerga zuzenak (ZZuz)
2. Familiek gizarte segurantzari ordaintzen dizkioten kuotak (FGSK)

Orduan, hauek kalkulatuta, EPE-ren formula onelakoa izango litzateke:

$$EPE \equiv EP - ZZuz - FGSK$$

Inpuestos

Seguro social.

Orain aipatutako bi zerga hauek, pertsona fisikoen errentaren gaineko zergak dira.

Dena laburtuz.....

Puntu guzti hauek kontuan izanda, Errenta pertsonala eta errenta pertsonal erabilgarria kalkulatzeko, errentan eragina duten faktore guztiak kontuan izango ditugu.

h = giza pagatuak erabiltzen

$$EP \equiv NE - EIGZ - BGI - EGSK + EI + TR + ATN$$

$$EPE \equiv EP - ZZuz - FGSK + ATN$$

ho irabazidako del exoterior

Non:

- NE = Nazio Errenta
- EIGZ = Enpresen irabazien gaineko zerga
- BGI = Familiei banatzen ez dizkieten irabaziak
- EGSK = Enpresek gizarte segurantzari egiten dien kotizazioa
- EI = Interes publikoen ordainketa
- TR = Estatuak familiei egindako transferentziak
- ATN = Atzerriko transferentzia garbiak
- ZZuz = Familiek ordaintzen dituzten zerga zuzenak
- FGSK = Familiek gizarte segurantzari egiten dien kotizazioa

Nazio gastua: BPGaren osagaiak

Osagaiak:

- Kontsumo-gastua (K): Kontsumitzaileen erosketak dira.
- Inbertsio-gastua (I) : Enpresa pribatuen erosketak dira, inbertsioa barne.

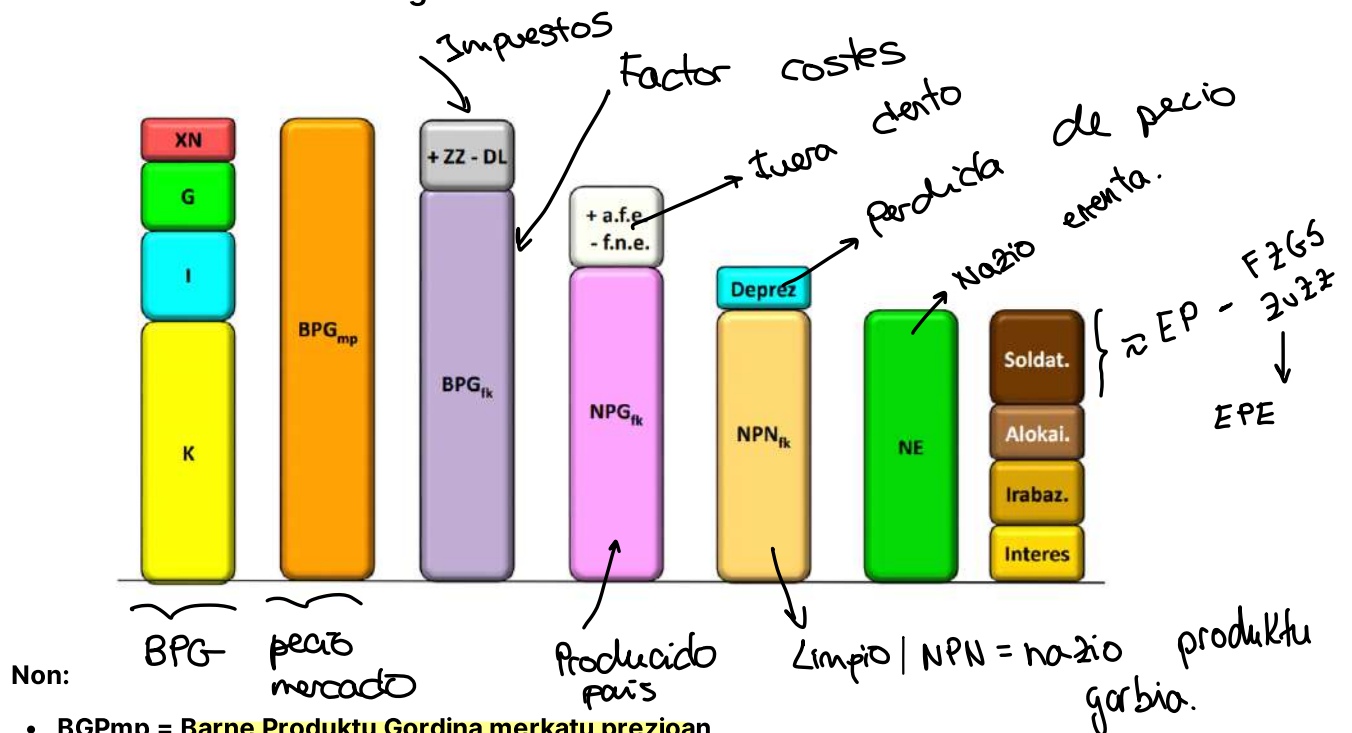
- **Gastu publikoa (G)** : Administrazio publiko guztien erosketak dira, barne, estatuak erosten dituen ondasunak eta langile publikoen soldatak.
- **Esportazio garbiak (XN)**: Esportazio eta inportazioen arteko aldea da.

Laburbilduz:

$$G = K_{pub} + I_{pub}$$

$$BPG = \underbrace{K + I + K_{pub} + I_{pub}}_{\text{Barne eskaria edo barne gastua}} + \underbrace{(X - N)}_{\text{Kanpo eskari garbia}} = \underbrace{K + K_{pub}}_{\text{Amaierako barne kontsumoa}} + \underbrace{I + I_{pub}}_{\text{Kapital eraketa gordina}} + \underbrace{XN}_{\text{Kanpo eskari garbia}}$$

BPG-a kalkulatzeko forma guztiak bat edukita:

- **BPG_{mp}** = Barne Produktu Gordina merkatu prezioan
- **BPG_{fk}** = Barne Produktu Gordina faktore kostuetan.
- **ZZ eta DL** = Zeharkako zergak eta Diru laguntza
- **NPG** = Nazio Produktu gordina
- **A.F.E eta F.N.E** = Atzerriko produkzio faktoreek gure nazioaren barruan lortutako errenta eta faktore nazionalak nazioaren atzerrian lortu dituzten errentak
- **Deprez** = Denborarekiko edota erabilitako produktuaren galtzen den prezio
- **NPN_{fk}** = Nazio produktu garbia faktore kostuetan
- **NE** = Nazio Errenta

Dirua eta Banku sistema

Dirua:

Definizioa:

Dirua gizabanakook gure arteko harreman eta truke ekonomikoak eurrera eramateko onartzen dugun guztia da. Diruaren balioa gizabanakoon konfiantza eta ohitura sozialean datza. Dirua onartu egiten da etorkizunean egingo dituen truke ekonomikoetan diru hori berriro erabil ahal izango duela uste badu.

Funtzioak:

1. **Trukakerako bitartekoa:** Dirua ondasunen eta zerbitzuen truke orokorrean onartzen den objektua da. Diru gabe, zerbitzu edo ondasun batzuk beste zerbitzu edo ondasun batzuen truke beharko genituzke. Diruari ezker, trukea bezalako eragiketa konplexuak sinplifikatu daitezke.
2. **Zenbatzeko Unitatea:** Diruaren bidez, gizarte ekonomiako ondasun eta zerbitzu bakoitzari ematen dion balio diru-unitate bereberek islatzen da.
3. **Balio gordailua da:** Dirua gorde daiteke eta geroago erabili ondasunen eta zerbitzuen truke, gainera, diruak ez du arrastorik uzten.

Desabantailak:

- Inflazioak diruaren balioa jan egiten du.
- Diruak ez du interesik.
- Dirua ez da aberastasuna mantentzeko modu bakarra.

Diruaren Ezaugarri Idealak:

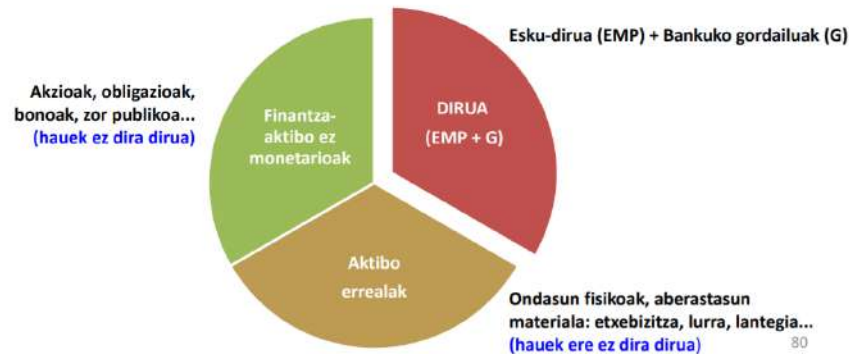
1. Jende guztiak onartu behar du.
2. Luze iraun behar du hondatu aurretik
3. Erabilerraza izan behar du
4. Zatikigarria
5. Kalitate uniforme
6. Ekoizteko zaila
7. Denboran zehar bere balioari eutsi behar dio

Dirua, finantza aktibo gisa

Aberastasuna mantentzeko edozein moduri **aktibo** deritzo. Hiru mota daude:

- Aktibo errealak: Ondasun fisikoak

- Finantza-aktibo ez monetarioak: Ez dira fisikoak, eta hertsiki dirua ere ez (akzioak, bonoak, zor publikoak)
- Dirua edo finantza-aktibo monetarioak : Esku dira (monedak eta billeteak) eta bankuko gordailuak.

Diru-agregatuak:

1. Banku-sistemaren esku-dirua: Bankuan dauden txanpon eta billete guztiak
2. **Familien eta enpresen esku-dirua (EMP)**
3. **Diru Legala** : 1+2, hau da, fisikoki existitzen diren txanpon eta billete guztiak.
4. **Banku zentraleko gordailuak (G)**: Banku zentrolean mantendu egiten diren gordailuak.
5. **Bankuko Erreserba (R)**: Bezeroek bankuetan mantentzen dituzten gordailuen bermea.
6. **Diru-oinarria (MO)** : 2+5; Sistemaren oinarrian dagoen likidezia, jendearen esku dagoen eskudiruaren eta bankuko erreserben batura da.
7. **Diru-eskaintza (M)** : 2+4; Ekonomiako diru kantitate osoa, ekonomiaren ordanibide gisa onartutako bitarteko guztien balioa. Jendearen esku dagoen esku dirua eta bankuaren gordailuen arteko batura da.

Diru eskaintza diru oinarriaren (MO) multiplo bat da.

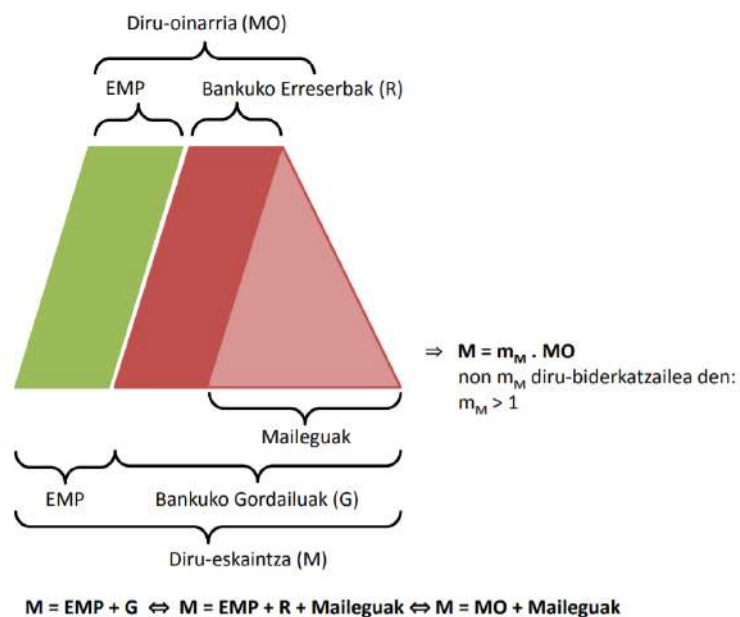
$$M = m_M * MO$$

Bankuek, maileguen bidez dirua sortzeko aukera dute. Beste modu batean esanda, ekonomia den diru guztitik (M osotik), zati txiki baten baino ez du izango likidezia bermea edo babes (MO-rena). Gainerakoa maileguez sortuta izango da, berme edo babes likido gabe.

$$M = EMP + G \Leftrightarrow M = EMP + R + Maileguak \Leftrightarrow M = MO + Maileguak$$

$$M = m_M \cdot MO$$

Modu grafikoan azalduta:

Nola sortu egiten dute dirua bankuek?

Bankuak dirua sortzen dute, finantza-bitartekari gisa jarduten dutelako. Baina ez dute diru legalik (fisikorik) sortzen, baizik eta gordailuak. Bankuek bakarrik gordetzen dute enpresen eta gizabanakakoaren diruaren zati txiki bat. Gainerakoa, mailegutuan eman egiten dute. Diru sortze prozesu hau ulertzeko, bi parametro jakin behar dira. Kutxa-koefizientea eta gordailu-koefizientea.

Kutxa-koefizientea (Core-capital):

Koefiziente hau bi osagaiez osatuta dago, lehenengoa, bankuak bere kutxan giltzapean daukan diru legala edo esku-dirua, eta bestea Banku Zentralean dauzkaten gordailuak.

$$R = RL + RG$$

Erreserba Legalak (RL) : Bankuek nahitaez gorde behar dituzten erreserben kantitate minimoa.

Erreserba Gehigarriak (RG) : Bankuek, bere hala nahita gorde egiten dituzten diru erreserbak dira, minimoen gain, diru honen funtzioa, eguneroko bankuen likidezia bermatzea da.

Parametro hauen bidez, lortu daiteke kutxa-koefizientea

$$r = \text{Erreserbak} / \text{Gordailuak} = R / G$$

Kutxa koefiziente legala:

$$\text{KoefizienteLegal}(r_l) = \text{ErreserbaLegal}(RL) / \text{Gordailuak}(R)$$

Erreserba gehigarrien koefizientea:

$$\text{ErreserbaGehigarrienKoefizientea}(r_g) = \text{ErreserbaGehigarriak}(RG) / \text{Gordailuak}(G)$$

Haurrekoak, azkenean, proportzioak dira.

Esku-diru/gordailu koefizientea:

Familiek eta enpresek esku-dirutan duten kantitatearen zein ehuneko osatzen duen bankuan gordailu (G) gisa gordetzen duten kantitatearekiko. Beste modu batean azalduta, eskuan duten dirua ze proportzio den bankuan duten diruarekiko.

$$e = EMP/G$$

Gordailuen formula, diru-oinarriaren arabera

Diru oinarria (MO) eta r eta e erabilita, gordailuak (G) eta diru-oinarria (MO) erlazionatzen dituen ekuazio bat aurki dezakegu:

$$MO = EMP + R \quad ; \quad EMP = e \cdot G \quad ; \quad R = r \cdot G$$

$$MO = e \cdot G + r \cdot G = (e + r) \cdot G$$

$$G = \frac{MO}{e + r} \Leftrightarrow G = \frac{MO}{e + (r_L + r_G)}$$

Ikusten den moduan, r eta e , G-ren arteko erlazioa, mantendu egiten da.

▼ Zenbat eta txikiagoa da R , orduan eta erreserba gutxiago mantendu behar dira, orduan, mailegu gehiago eman ahal dira, horregatik, gordailu gehiago egongo da.

$$r \downarrow \Rightarrow G \uparrow$$

▼ Zenbat eta handiagoa da E , orduan eta esku-diru gutxiago mantenduko du jendea eta bankuak gordailu gehiago izan beharko ditu.

$$e \downarrow \Rightarrow G \uparrow$$

MOren eta Mren arteko harremana: diru-biderkatzailea

Hau da MO (ekonomiako oinarrizko likidezia) eta M (ekonomiako diru kantitate osoa) arteko harremana:

$$M = \frac{1+e}{e+r} MO \Leftrightarrow M = \frac{1+e}{e+(r_L+r_G)} MO$$

...non **diru-biderkatzailea (m_M)** honako hau den:

$$m_M = \frac{1+e}{e+r} \Leftrightarrow m_M = \frac{1+e}{e+(r_L+r_G)}$$

Diru biderkatzaileak adierazten du ekonomiako likideziaren diru-kantitate bakoitza, banku diruaren sortze prozezuaren eraginez (maileguak), zenbat diru kantitate bihurtzen den.

Diru-eskaintza (M) zehazten duten faktoreak:

Diru eskaintza bi bidetatik alda daiteke

Diru-oinarria aldatzea (MO):

Zenbat eta oinarrizko likidezia gehiago izan ekonomian, orduan eta erreserba gehiago bankuetan, orduan eta mailegu gehiago eta orduan eta gordailu gehiago. Orduan, harreman positiboa dago MO eta M aldagaien artean.

Diru-biderkatzailea aldatzea (m_M)

- **R koefizientea aldatzea:** R murrizten bada, bankuek erreserbak gutxitu eta mailegu gehiago emango dira, gordailu gehiago sorraraziz. Harreman negatiboa r eta M artean
- **E koefizientea aldatzea:** E hazten bada, jendeak esku-diru gehiago. Bankuetan gordailu gutxiago egondo dira orduan mailegu gutxiago emango dira. e eta M artean harreman negatiboa.

Banku zentrala eta diru Politika